

Recensión obra “O latexo dunha aula infantil. Eloixio do cotián”, de Ángeles e Isabel Abelleira Bardanca

Eduardo José Fuentes Abeledo

Universidade de Santiago

eduardo.fuentes@usc.es

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 82-84

Redacto este texto cando estamos sumidos nunha gravísima crise sanitaria, pero tamén económica e social. Agroman situacións límite, enormemente perturbadoras, ás que cabe enfrontarse cos ollos ben abertos. E ante circunstancias excepcionais, extraordinariamente difíciles, xorden análises de todo tipo e anuncios de cambios de envergadura en breve tempo. Neste contexto releo a obra das irmás Abelleira, comparto con vós algunhas impresións e anuncio desde este comezo o inmenso valor da obra para pensarmos sobre a educación infantil que temos, e cara onde convén orientala, pero tamén para re-

flexionarmos sobre o estilo de vida que practicamos nas sociedades da abundancia con présas abafantes, competitividade salvaxe e tamén presións sobre os pequenos que mesmo atacan os seus dereitos cando lles impedimos vivir con plenitude e intensidade a súa nenez.

O libro recolle a rica experiencia vivida polas irmás co seu alumnado e ofrecémosos cunha orixinal e moi ben pensada estrutura que comeza na Introducción cunha frase de Séneca, expresión da finalidade dun proxecto educativo (“Non aprendemos para a escola senón para a vida” - p.20 -), pero que incorpora ou-

tras de enorme calado, como a de John Dewey que pecha a parte máis práctica onde se relatan máis a miúdo experiencias e actividades realizadas cos pequenos nun lúcido e permanente intento de facer pensar ao lector: "A educación é un proceso social. A educación é crecemento. A educación non é unha preparación para a vida, a educación é a vida mesma" (p. 149).

As Abelleira, xa desde a primeira liña da súa autoría, e isto é enormemente significativo, incorporan a experiencia de vida dos seus alumnos recoñecendo así o valor do outro concreto e único. Os pequenos, desde o primeiro día da semana, converten a aula nun "ferveiro de noticias e descubrimentos". Algúns exemplos: "Carlos deléitanos con beijinhos de coco, bolos de banana, piñas e mangas mentres nos canta as cancións de María Bethânia coas que a súa nai o vencella á súa cultura de orixe. Gonzalo vai á súa localidade en Zamora, onde vendima, fai mosto, esquía e xoga co seu can" (p. 20).

Experiencias de vida que se valoran como un enorme potencial e que en doce capítulos, con fermosos títulos, se desvelan como unha das fontes relevantes para facer educación con sentido, con clara consciencia do tesouro do cotián, do sinxelo, do próximo, do que toca o corazón. Tres exemplos deses títulos: "Sístole e diástole da praxe docente"; "O corazón do grupo"; "Vinte e cinco corazóns diversos".

Esta obra permite entender como é posible desenvolver unha práctica de aula en educación infantil na que os pequenos toman contacto coa vida real para "comprender o mundo no que viven, no que vivirán no futuro, e tamén axudarles a construír a súa historia cara atrás sabendo quen son e por que son como son" (p. 21). Uns obxectivos que se logran coa participa-

ción de moi diferentes actores que as mestras Abelleira incorporan á tarefa de educar e educarse conseguindo, como mostran as evidencias dos textos pero tamén numerosas fotografías, que as aulas "latexen" con forza, alegría e enorme enriquecemento mutuo. A dinámica cotiá descríbese con todo luxo de detalles concretos ao incorporar numerosísimos exemplos de actividades e experiencias, sobre todo no capítulo 9, que se organiza en dez "latexos" presentados en forma de preguntas clave, como "Quen son? Como son? Que me gusta", no primeiro, e "De onde veño? A onde vou?", o derradeiro. Preguntas e dúbidas porque, a partir delas, se pensa, se investiga, se constrúe, se vive con alegría e diálogo cos outros explorando o mundo. Latexos dos que se pode coñecer moito máis coa consulta do magnífico blog das autoras, con referencias concretas para cada un nun apartado específico do libro ("Experiencias no blog"), onde se poden consultar tamén os libros empregados nas actividades.

Pero que ninguén pense que esta obra incorpora un cúmulo de experiencias e exemplos carentes de fundamento. Nos nove primeiros capítulos as autoras expoñen un discurso teórico propio con constantes referencias á súa práctica, que responde ás preguntas clave dunha proposta educativa para a educación infantil de enorme riqueza e alcance. Un proxecto moi pensado, fundamentado, enraizado na realidade galega e no contexto concreto en que se desenvolve, pero con amplas miras, e contrastado ao longo de varios anos coa práctica máis esixente en centros públicos. Un discurso que non incorpora citas nin referencias bibliográficas no corpo do texto, pero si frases de autores de moi diversos campos cheas de significado. No apartado que as autoras denominan "Bibliografía

inspiradora" atópase unha selección dos libros que influíron no seu pensamento e no que chama a atención a variedade de coñecementos que atesouran. En todo caso, a frase de Maria Montessori que se incorpora no pórtico deste apartado é toda unha declaración de principios: "Non me sigan a min, sigan ao neno".

A obra suxire moitos eixos de reflexión pero centrareime nestas liñas sobre todo no labor dos mestres na escola infantil.

As irmás Abelleira son mestras do coidado do outro, como ben se desvela ao mostrar innumerables latexos da vida de aula. Máis alá do dominio técnico, do compoñente de enorme riqueza cultural que se vehicula nas experiencias relatadas, as mestras coidan do seu alumnado con bondade, afecto e xenerosidade, na proximidade, proporcionándolles enormes beneficios sen frías distancias, acompañándoos. O libro reflexa como atender os máis pequenos nos detalles da vida cotiá desde unha posición ética de responsabilidade para co outro, con ese neno a quen se escoita sen afán de instrumentalización senón de liberación, en diálogo permanente con eles e sempre baixo o principio de ser "donos do seu tempo". "Podemos dedicarnos ao que queiramos", declaran as autoras, facéndose eco, con complicidade, do sentir do seu alumnado.

O libro das Abelleira desvela como as mestras e os mestres, con sabedoría humana e tacto pedagóxico, con autonomía, poden decidir e actuar con rigor, afecto e xuízo situacional respectando a normativa. Trataríase, segundo elas, de construír unha "didáctica de autor ou autora" (p. 263). O profesorado, defenden as Abelleira, ten que "conquistar un maior control sobre a educación" (p. 41) no traballo co alumnado, mostrando tamén alta competencia

para abordar a relación coas familias na busca de sinerxias, e sempre con actitude “de compartir” e de reflexionar sobre o propio traballo e o alleo “dando exemplo de persoa, de cidadá, de compañeira, de mestra, de presenza, de ser e de estar” (p. 41).

No libro recóllense multitude de actividades que mostran a coherencia con estas concepcións. Unha das vintetrés incorporadas no primeiro “latexo” leva por título “O meu primeiro bico”. Nela coméntase como, partindo dun conto, os nenos reconstrúen aspectos da súa historia persoal, explorando lembranzas e sentimentos coa axuda da familia, afondando no autocoñecemento, no uso de símbolos e ata traballando a estatística, ese saber tan necesario estes días de tremendo desasosego no mundo. Esta, e calquera outra das actividades dos dez “latexos” son evidencias, acompañadas de centos de fotografías de distintos momentos do proceso educativo, da coherencia entre o que as mestras Abelleira din, o que pensan (concretando en diferentes capítulos da obra os principios que orientan o seu quefacer), a práctica educativa e as emocións que impregnan a relación educativa.

Os relatos do acontecer cotián na aula incorporados no texto zumegan autenticidade. Documentos dun enorme valor para traballar na formación inicial e permanente do profesorado e reflexionar sobre moitas das funcións e tarefas dos docentes e sobre os intereses e necesidades dos nenos e das nenas. Que significa, por exemplo, afastarse na práctica de planificación do profesorado da denominada por Malaguzzi “pedagogía profética”, na que todo está programado de antemán na escola infantil? Como se desenvolve na práctica o principio de globalización? Como usar as tecnoloxías nas aulas de educación

infantil sen caer no papanatismo tecnoloxicista? Como traballar co entorno con sentido, superando o mero activismo fora da aula?

Pero as Abelleira non dan receitas para aplicar sen mediación de cada profesional. Elas mostran o que se fai nas súas aulas e argúmentano mostrando con claridade e convicción as súas concepcións, tamén os dilemas e cuestións problemáticas que viven acotío na aula e no centro, sen eludir referencias á normativa, para que o lector participe activamente na lectura, mesmo invitándonos a debater. Un exemplo: “Canto á coordinación entre docentes do mesmo nivel ou ciclo, cremos que hai unha gran confusión: coordinarse pedagoxicamente non significa facer todas o mesmo de igual modo. Moi ao contrario, a coordinación apela máis á proposta pedagóxica do centro (...) É normal que en aulas diferentes, con mestra, nenos e nenas distintos, as experiencias non sexan as mesmas. O que é inaceptable é que en función de se se trata dunha docente ou outra as normas de centro, os valores transmitidos ou o trato ás familias sexan dispares” (p. 29).

A vida que latexa no quefacer cotián é a fonte fundamental de preguntas e resolución de conflitos que invitan a unha reflexión permanente de cada mestre, de cada equipo docente, á busca da mellores propostas e sempre na pescuda de coherencia inspirándose en valores e principios sustentados na experiencia, na fonda reflexión sobre a mesma propia e da doutros profesionais en varias partes do mundo-, pero tamén nunha aqulitada lectura doutras fontes diversas, de teorías, investigacións e propostas. Unha parte desas fontes aparece na bibliografía que se incorpora ao final do libro. Os textos de Beatriz Trueba, Mari Carmen Díaz Navarro e Tais Romero que se incor-

poran no libro aportan análises dos fundamentos e da práctica das irmás Abelleira de gran interese.

Estes tristes días de sufrimento, sumidos na batalla contra o coronavirus, falamos moito de heroes e heroínas no medio da desolación. Pero tamén debemos falar de heroísmo nos tempos de normalidade. A última frase que escriben as Abelleira é de Castela: “O verdadeiro heroísmo consiste en transformar desexos en realidades e as ideas en feitos”. A lectura de *O latexo dunha aula infantil. Eloxio do cotián* mostra, ben ás claras, como é posible practicalo no traballo diario como mestras na escola pública galega. ■